

בְּה' חֲסִיתִי / תהילים פרק י"א

שאול יונתן וינגורט

יש מי שאומר לנו לברוח מהתמודדות, כי פעולת הצדיק אינה ניכרת, אך כאשר חוסים בה' בטוחים במפלת הרשעים ובהצלחת הצדיקים, וממילא אין צורך לברוח.

במזמור ישנו ויכוח: בחלק הראשון (פסוקים א-ג, 28 מילים) טענת מי שאומרים לדוד לברוח להר – נודי

(=תנודי) הֲרָכַם (=ההר שלכם) צִפּוֹר (=מהר כמו צפור), מכיוון שהרשעים יורים חיצים על הישרים – כִּי הִנֵּה הָרָשָׁעִים יִדְרֹכּוּן קֶשֶׁת (=ימתחו את המיתר כדי לירות חיצים), כּוֹנְנֵנוּ (=הכינו) חֶצֶם עַל יָתֵר (=מיתר), לִירוֹת בָּמוֹ אֶפְלָא (=במקום חשוך) לְיִשְׂרָאֵל (=על הישרים), פִּי הַשְּׁתוֹת (=היסודות) יִהְרִסוּן, צְדִיק מֵהַ פֶּעַל! כנגדם, דוד הבוטח בה' אומר בחלק השני (פסוקים ה-ז, 26 מילים), שֶׁה' צְדָקוֹת אָהֵב, וְרָשָׁע וְאָהֵב חֶמְס שְׁנָאָה נִפְשׁוֹ. ה' יתן עונש לרשעים – יִמְטֵר עַל רָשָׁעִים פַּחִים (=פחמים) אֵשׁ וְגַפְרִית, וְרוּחַ זִלְעָפוֹת מִנֵּת כּוֹסֵם (=חלקם). יִשָּׂר – יִחְזוּ פְּנֵימוֹ (=יראו את פני ה').

הדימוי שנאמר לדוד הוא של ציפור הנודדת להר, וזה נראה כדימויו של לוט בזמן הפיכת סדום ועמורה, וכפי שאמר לו המלאך (בראשית יט, יז): הַמַּלְאֲכָה עָלַי נִפְשָׁהּ וְגו' הִהְרָה הַמַּלְאֲכָה פֶּן תִּסָּפֵה. התיאור של מה שיקרה לרשעים במזמורנו: יִמְטֵר עַל רָשָׁעִים פַּחִים אֵשׁ וְגַפְרִית, הוא מעין התיאור של מה שקרה בסדום ועמורה (בראשית יט, כד): וְה' הִמְטִיר עַל סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה גֶפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם. אם כן, האומרים לנפשו של דוד אומרים לו לברוח כמו לוט, אך הוא בוחר להישאר ואומר להם: אֵיךְ תֹּאמְרוּ לְנַפְשִׁי לְבָרוּחַ לְהָר?

מתי ייעצו לדוד ללכת להר? ועל מה מתבסס דוד בביטחונו? הרי באמת הרשעים דורכים את קשתם ורוצים לירות בישרי הלב!

נראה, כי התקופה בה אמרו זאת לדוד היא לאחר מות שאול.

(א) לְמַנְצַח לְדוֹד

בְּה' חֲסִיתִי

אֵיךְ תֹּאמְרוּ לְנַפְשִׁי

(נודי) נודי הֲרָכַם צִפּוֹר.

(ב) כִּי הִנֵּה הָרָשָׁעִים יִדְרֹכּוּן קֶשֶׁת

כּוֹנְנֵנוּ חֶצֶם עַל יָתֵר

לִירוֹת בָּמוֹ אֶפְלָא לְיִשְׂרָאֵל.

(ג) כִּי הַשְּׁתוֹת יִהְרִסוּן צְדִיק מֵהַ פֶּעַל.

(ד) ה' בְּהִיבֵל קֶדְשׁוֹ

ה' בְּשָׁמַיִם בָּסֵאוֹ

עֵינָיו יִחְזוּ

עַפְעָפֵיו יִבְחֲנוּ

בְּנֵי אָדָם.

(ה) ה' צְדִיק יִבְחֵן

וְרָשַׁע וְאֶהָב חָמָס שְׂנֵאָה נַפְשׁוֹ.

(1) יִמְטֵר עַל רְשָׁעִים פְּחִים אֵשׁ וּגְפִרִית

וְרוּחַ זֶלְעָפוֹת מֵנֵת בּוֹסֵס.

(2) בִּי צְדִיק ה' צְדָקוֹת אֶהָב

יִשָּׂר יַחֲזוּ פְּנֵימוֹ.

במזמור שלנו ישנם כמה רמזים לקינת דוד על שאול ויהונתן. הקינה פותחת (שמו"ב א, יח): לְלֵמַד בְּנֵי יְהוּדָה קִשְׁתָּ. היה זה לאחר שהרשעים דרכו את קשתם וכוננו את החץ לירות על שאול המלך (שמו"א לא, ג): וּתְכַבֵּד הַמֶּלֶךְ אֶל שְׂאוֹל, וַיִּמְצָאֵהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים בְּקִשְׁתֹּ וַיַּחַל מְאֹד מִהַמּוֹרִים, וְאִכֵּן הֵם הַצְּלִיחוֹ לַהֲרוֹג אֶת שְׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן, יִשְׂרָי לְבִי¹.

מהו ההר עליו מדובר? ייתכן, שיש כאן רמז להר אליו ברח דוד מפני שאול, כמסופר (שמו"א כג, יד): וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּמִדְבַּר בְּמִצְדוֹת וַיֵּשֶׁב בְּהַר בְּמִדְבַּר זִיף, וַיִּבְקֶשְׁהוּ שְׂאוֹל כָּל הַיָּמִים, וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים בְּיָדוֹ. זהו הר אליו ברח דוד לאחר ששמואל המליך אותו למלך, אך שאול המלך עדיין היה במלכותו. שם נאמר, שהגיע יהונתן בן שאול אל דוד, ואמר לו (כג, יז): אֵל תִּירָא כִּי לֹא תִמְצָאָה יָד שְׂאוֹל אֲבִי יָדַע כִּן. כנראה, לאחר שהפלשתים הכו את שאול ויהונתן, באו האומרים לנפשו של דוד, ואמרו לו ללכת אל ההר, ולא לקחת לעצמו את המלוכה.

מה משיב להם דוד? ומדוע הוא שולל לגמרי את שיטתם, ומגיב: אֵיךְ תִּאֲמְרוּ לְנַפְשִׁי...?

ספר הישר, ספרם של יִשְׂרָי לְבִי שֶׁה' רואה אותם, נזכר בקינת דוד על שאול ויהונתן, עליה נאמר: הִנֵּה כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֶּשֶׁר, וְהוּא נֹזְכֵר פַּעַם נֹסֶפֶת כְּאִשֶׁר יְהוֹשֻׁעַ הַעַמִּיד אֶת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן (יהושע י, יא-יג): וַיְהִי בְּנֶסֶם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרֵד בֵּית חוֹרֵן וְה' הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֲזָקָה, וַיָּמָתוּ רַבִּים אֲשֶׁר מָתוּ בְּאֲבְנֵי הַכָּרְד מֵאֲשֶׁר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב. אִזְּדַבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לְה' בַּיּוֹם תַּת ה' אֶת הָאָמְרִי לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר לְעֵינַי יִשְׂרָאֵל: שֶׁמֶשׁ בְּגִבְעוֹן דוֹם וַיֵּרַח בְּעַמְקֵי אֵילוֹן. וַיִּדַּם הַשֶּׁמֶשׁ וַיֵּרַח עָמֵד עַד יָקָם גּוֹי אִיִּכְיוֹ, הֲלֹא הִיא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֶּשֶׁר, וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶשׁ בְּחֶצֵי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לְבוֹא בַּיּוֹם תָּמִים. וְכֵן, כְּפִי שֶׁה' הַמְטִיר עַל סְדוֹם וְעַמּוֹרָה אֵשׁ וּגְפִרִית מִן הַשָּׁמַיִם, כֵּךְ הוּא הַשְּׁלִיךְ כְּאֵן אֲבָנִים עַל הָאוֹיְבִים. הַדְּבָר הַזֶּה כְּתוּב עַל סֵפֶר הַיֶּשֶׁר – אֲבָנִים מֵהַשָּׁמַיִם הוֹרְגוֹת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר חֶרֶב. נִרְאָה, כִּי דוֹד בְּטוֹחַ בִּישְׁרוֹתוֹ. וְהַיֶּשֶׁר – יַחֲזוּ פְּנֵימוֹ, רואה את פני ה'.

*

התבוננות נוספת בסיפור על סדום ועמורה, מסבירה יותר את התנודה האמיתית להר. המלאך אמר ללוט לברוח להר, אך לוט אמר למלאך (בראשית יט, ט): הִנֵּה נָא מִצָּא עֲבָדְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתַּגְדֵּל חֶסְדְּךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת נַפְשִׁי, וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכַל לְהַמְלִיט הַהָרָה פֶּן תִּדְבְּקֵנִי הָרָעָה וּמָתִי. היכן היה ההר אליו היה צריך לוט לברוח?

היה זה ההר בו ישב אברהם אבינו, ושם אמר לו ה' (בראשית יח, כ"א): וַעֲקַת סְדוֹם

1 בספר משלי (כז, ח) יש פסוק: כְּצִפּוֹר נוֹדְדֵת מִן קִנְיָה כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְקוֹמוֹ, וְלֹא מִן הַנִּמְנָע שְׂכָאֲשֶׁר שִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ כָּתַב אֶת הַפָּרֶק, הוּא הָעֵלָה בְּזַכְרוֹנוֹ אֶת הַמְּזֻמָּר שֶׁל אֲבִיו, עַל צִפּוֹר נוֹדְדֵת וְעַל אִישׁ שְׁנוּדֵד מִמְקוֹמוֹ, וְרִמּוֹ עַל הַקִּינָה שֶׁל דוֹד עַל שְׂאוֹל וַיְהוֹנָתָן, שֶׁהִיא הַבְּסִיס לַמְּזֻמָּר זֶה.

וְעִמְרָה כִּי רַבָּה וְחִטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד, אֲרֹדָה נָא וְאֲרָאָה הַכְּצַעְקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי
עָשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה. אַבְרָהָם הַתְּפִלָּל וְאָמַר: הָאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רִשְׁעִים?
אוּלַּי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים
הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ? חֲלִלָה לָךְ מַעֲשֵׂת כְּדָבָר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רִשָּׁע וְהִיא
כְּצְדִיק כְּרִשָּׁע חֲלִלָה לָךְ הַשִּׁפְט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט!

ואכן, במוקד המזמור שלנו כתוב: ה' בְּהִיכֵל קָדְשׁוֹ, ה' בְּשָׁמַיִם כְּסָאוֹ, עֵינָיו
יִחְזוּ, עַפְעָפְיוֹ יִבְחֲנֵנוּ, בְּנֵי אָדָם. וכך היה בסדום: ה' בשמים כסא המשפט שלו,
אך הוא רואה את בני האדם ובוחר את הצדיקים ונושא לכל המקום בעבורם. רק
כאשר ה' לא מוצא בסדום אפילו עשרה צדיקים הוא משחית אותה.

נראה, כי דוד מניח את צדקת ה' כהנחה פשוטה, וממילא הוא בוטח בו, שכל
עוד הוא יוכל להציל את המקום – הרי שה' נושא לכל המקום בעבורו, וגם
אם לא – ה' ימלט אותנו אל ההר. ממילא, אומר דוד לאומרים לו: אֵיךְ תֹּאמְרוּ
לְנַפְשִׁי נוֹדֵי הַרְכָּם צְפוּרִים! האמירה להימלט להר היא אמירה של ה' כאשר
הַשְׁתוֹת יִהְרִסוּן, ואפילו התשתית איננה, אך כל עוד זה לא קרה – צדיק פועל
וה' רואה אותו.

להאזנה לשיעור על פרק י"א:

peneyhamenora.com/tehilim/11,

או חפשו באפליקציות הפודקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

